

HISTORICKÁ PENOLOGIE

Vznik a vývoj věznice Bělušice do roku 1989

Věznice Bělušice byla zřízena rozkazem ministra vnitra dnem 1.10. 1958 jako nápravně pracovní tábory (NPT) jehož činnost byla upravena ve smyslu čl.93 Tajného rozkazu ministra vnitra (TRMV) č.91/55 ze dne 1.4.1955, kterým byl vydán Řád pro NPT Ministerstva vnitra (MV) a v této podobě existovala do roku 1961.

Odsouzení při práci v zemědělství v50. – 60. letech

Dnem 1.3.1961 se stala útvarem nápravných zařízení (ÚNZ) MV jehož činnost byla upravena ve smyslu čl.3 Nařízení ministra vnitra (NMV) č.3 ze dne 10.1.1961, kterým byl vydán Řád pro výkon trestu odnětí svobody v nápravných zařízeních MV.

V souvislosti s vydáním zákona č.59/1965 SB., o výkonu trestu odnětí svobody ze dne 17.6.1965 se v tomto roce změnila na

nápravně výchovný ústav (NVÚ) MV ¹ a v roce 1968 přešla do působnosti Ministerstva spravedlnosti (MS), a to v rámci vyčlenění vězeňství z resortu MV a jeho podřízení ministru spravedlnosti.

Až do roku 1989 byla nápravně výchovným ústavem pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených, kteří byli rozsudkem zařazeni k výkonu trestu odnětí svobody do I. nápravně výchovné skupiny (NVS), kam byli zařazováni pachatelé nejméně závažné trestné činnosti.

Členové vedení ÚSNV Bělušice s některými bývalými příslušníky útvaru – důchodci před objektem NVÚ v roce 1976

Postupně však přibývali odsouzení II. NVS, kam byli zařazováni pachatelé, kteří se v posledních 10 letech dopustili trestné činnosti a prvopachatelé závažnější trestné činnosti. Oddělení odsouzených I. a II. NVS z hlediska ubytování, zaměstnávání a provádění kulturně výchovné práce (KVP)

¹ Přehled vězeňských zařízení: TOTALITA, s. 27, <http://www.totalita.cz/seznamy/věznice-02.php>

bylo zajišťováno vnitřní diferenciací NVÚ. Odsouzení byli zaměstnáváni na vnějších zemědělských pracovištích, ve stavebnictví, strojírenství, železniční dopravě, potravinářství, sklářství a výrobě keramiky. Koncem roku 1989 se zde nacházelo celkem 650 odsouzených.²

Z historicky významných materiálů uchovávaných ve VS ČR je v Kabinetu dokumentace a historie VS ČR uložena Kronika – Pamětní kniha Útvaru Sboru nápravné výchovy (ÚSNV) Bělušice, vedená v letech 1974 – 1989, která dokumentuje fotografiemi a textem především služebně politické, společenské, kulturní a sportovní akce a tehdy významné události v útvaru. Dále je zde uložena Kronika Základní organizace Socialistického svazu mládeže (ZO SSM) při ÚSNV Bělušice, vedená v letech 1973 – 1982, která rovněž dokumentuje fotografiemi a textem činnost členů ZO SSM, zejména v mimoslužebních aktivitách.

V archivním fondu Správy SNV (SSNV), který je uložen ve Státním ústředním archívu v Praze se k věznicí Bělušice nachází následující archivní materiál³:

Z návštěvy bývalých příslušníků ÚSNV Bělušice – důchodců uvnitř objektu NVÚ v prostorách psince z roku 1981

- jednací protokoly z roku 1962
- základní kniha se jmenným seznamem z roku 1962

² Základní informace o vazebních věznicích a věznicích v ČR, České vězeňství č. 4a5/1995, s. 21

³ Přehled o dislokaci vězeňských zařízení na území ČSR po 9. květnu 1945 do 31. května 1974, Správa SNV ČSR, Praha 1974, č.j. SSVN 03563/422-73

- osobní spisy odsouzených k trvalému uložení z let 1962 - 1974
- peněžní listy

PhDr. Aleš Kýr

Návštěva zástupce PRI

Dne 23.9.2003 navštívil Kabinet dokumentace a historie VS ČR pan Mihai Popescu, předsedající komise pro střední a východní Evropu (PRI), který nahradil dřívější předsedkyni paní Cameliu Paun. Setkání se uskutečnilo za účasti I. náměstka generální ředitelky VS ČR PaedDr. Burkiewiczze, Mgr. Slovákové a Bc. Junákové ze Vzdělávacího střediska IV VS v Kroměříži a pracovníků Kabinetu.

Pan Mihai Popescu

Pan Popescu navštívil i Památník Pankrác, kde jej pracovnice Kabinetu Alena Kafková seznámila s minulostí českého vězeňství a využíváním historické expozice pro potřeby Institutu vzdělávání VS ČR, Generálního ředitelství VS ČR, justice a Ministerstva spravedlnosti.

Pana Popescu přijal první náměstek

Co je PRI

PRI je nevládní mezinárodní organizace, která byla založena v Londýně 12. listopadu 1989. Členové organizace pochází z pěti světadílů; z více než 80 zemí.

PRI rozvíjí program na regionální bázi k vytvoření projektů, založených na výměně informací a pozitivních zkušeností mezi sebou.

Programy PRI jsou začleněny do regionů subtropické Afriky, střední a východní Evropy, dále do Latinské Ameriky/Karibiku a Jižní Asie.

Pan Popescu si prohlédl pankrácký Památník

Důvodem vzniku PRI byla potřeba pomoci lidem a organizacím ve výměně informací, znalostí a dovedností při naplňování trestních reforem ve smyslu dalšího rozvoje a jejich povýšení na mezinárodní úroveň. PRI chce dosáhnout trvalý rozvoj a uskutečňování mezinárodních lidských práv, s ohledem na podmínky ve věznicích a standardních pravidel při prosazování práva. Usiluje proto o odstranění prvků bezohledného a neetického přístupu v oblasti trestního práva, o zrušení trestu smrti a snížení počtu trestů odnětí svobody. Podporuje také nevazební postihy, které vyplývají ze zákona a stimulují resocializaci.

Mimo to se PRI se zabývá trestním právem, trestními případy a způsoby, jak se s lidmi jedná. Zajímá se o trestní případy a delikty v sociálně-ekonomické sféře. PRI chce, aby se do procesu trestního práva zapojily svou aktivitou dobrovolníci a široká veřejnost. Nabízí proto poradenství v technických záležitostech a finančně pomáhá na speciálních projektech. Organizace je registrována v Holandsku, má tři úřady, přičemž hlavní sídlo bylo založeno při NACRO (Národní Asociace pro péči a opětovné včlenění delikventů do společnosti) v Londýně. Ostatní úřady sídlí také v Paříži a San Juanu v Portoriku. Organizace má statut konzultanta II. kategorie podle stanov ECOSOC při OSN a radě Evropy a statut pozorovatele v Africké komisi pro lidská práva.

Rozhodující orgány PRI

Plenární zasedání – určuje politický směr organizace

Komise – je sestavena nejméně z devíti členů, kteří jsou voleni plenárním zasedáním. Členové této komise zastupují různé země. Při sestavování komise, bere plenární zasedání v úvahu vyváženost reprezentace z různých oblastí světa

Výkonný výbor – tvoří jej členové komise. Výbor má svého presidenta, generálního sekretáře, pokladníka a ti mají svém zástupce. Pokud to výbor považuje za nutné, jsou zřízeny v regionech sekretariáty s výkonnými zástupci PRI.

Cíle práce PŘI lze shrnout do sedmi hlavních témat:

- 1) zlidštění při zacházení s vězni
- 2) zvýšení odbornosti vězeňského personálu
- 3) ovlivňování politických a veřejných názorů
- 4) rozvíjení méně nákladných alternativ ve vězeňství tam, kde je to možné
- 5) umožnění přístupu do věznic společensko-veřejným organizacím
- 6) zlepšení zdravotní péče ve věznicích
- 7) redukce přeplněnosti, zvláště ve vazebních věznicích

Eduard Vacek

Doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc. (1915-1989)

Doc.PhDr. Jiří Čepelák, CSc. se stal průkopníkem české penologie (mezioborové nauky o ukládání, výkonu a účinnosti soudních trestů) v letech 1966 až 1980.

Narodil se 23. ledna 1915 v jihočeských Jílovicích v rodině důstojníka četnictva a své mládí prožil na Milevsku, odkud dojížděl do Reálného gymnázia v Táboře. Po maturitě pokračoval ve studiu na Svobodné škole politických nauk v Praze a chtěl se stát novinářem. Nacistická okupace v roce 1939 zmařila jeho plány do budoucna. V jejím průběhu se živil úřednickou prací v pražské pojišťovně a připravoval se na další poválečná studia.

Doc. PhDr. Jiří Čepelák CSc.

Po osvobození Československa v roce 1945 nastoupil do zaměstnání v Ústavu lidské práce (od roku 1948 Československý ústav práce) a studoval na Filozofické fakultě UK obor sociologie a psychologie. V roce 1950 získal doktorát filozofie. V Československém ústavu práce se podílel na sociologických a psychologických výzkumech, prováděných v učňovských zařízeních a průmyslových podnicích. Po zrušení tohoto ústavu v roce 1951 přešel jako vědecký pracovník do Ústavu pro péči o matku a dítě, který byl zřízen při Ministerstvu zdravotnictví. Zde se věnoval zkoumání psychogenních poruch žen, psychoterapii a psychofarmakoterapii. V roce 1964 mu byla udělena hodnost kandidáta věd za obhájení práce na téma „Psychický stav ženy v premenstru“.

V roce 1966 využil nového zákona o výkonu trestu odnětí svobody, který mimo jiné umožňoval působení psychologů ve vězeňství a začal se zabývat penologií. Stal se vůdčí osobností Výzkumného ústavu penologického v resortu Ministerstva spravedlnosti, který nejen řídil, ale též prosazoval vlastní vědeckopedagogickou činností. Od počátku svého působení hluboce ctil a zdůrazňoval dodržování lidských práv v podmínkách vězeňství ve smyslu Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, vydaných OSN v roce 1958. V centru jeho pozornosti byla

osobnost pachatele trestného činu v biologické, psychologické a sociální dimenzi. Vzhledem k předchozí odborné činnosti se zabýval zejména problematikou vězňených žen z hlediska původu a příčin jejich trestné činnosti a možností nápravy.

Na základě soustavného a cílevědomého studia zahraniční, zvláště pak americké behavioristické psychologie, vytvářel soubor psychodiagnostických metod k využití nejen ve vězeňské populaci, ale i při provádění psychologických vyšetření uchazečů o službu ve vězeňství. Zabýval se též zkoumáním negativního vlivu vězeňského prostředí na psychiku a chování vězňů i vězeňského personálu. Se stejným zájmem přistupoval k aplikaci skupinových metod zacházení s vězni formou skupinového poradenství, skupinové psychoterapie a realitní terapie. Prosazoval systém práce se skupinou odsouzených s využitím principu sociálního učení, a to zejména u mladistvých a věkově blízkých vězňů. Znalost psychofarmakologie mu usnadnila proniknout do problematiky vězeňské toxikomanie z hlediska aplikace diagnostických i terapeutických metod.

Jeho pedagogická a publikační činnost byla velice plodná a bohatá. V rámci svého působení v Československé psychologické společnosti ČSAV přednášel penitenciární (vězeňskou) psychologii na vysokých školách v Praze, Olomouci, Bratislavě a v roce 1975 se stal docentem. Nejzáslušnější činnost je však třeba spatřovat v pořádání odborných kurzů pro psychology, pedagogy a vychovatele, působících ve vězeňských zařízeních. Publikační činnost byla soustředěna především do odborného časopisu „Bulletin“, který vydával Výzkumný ústav penologický. Jeho nejvýznamnějším dílem bezesporu zůstává učebnice penitenciární psychologie.

V roce 1980 byl Výzkumný ústav penologický zrušen administrativním zásahem tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Jana Němce. Tím byla i předčasně ukončena záslužná práce Doc. Čepeláka, který následujícího roku odchází do důchodu, i když měl mnoho věcí rozpracovaných, včetně např. slovníku penologických pojmů. Celý život byl humanistou, citlivým člověkem, vnímavým k umělecké tvorbě a poctivým ve vědě, které se plně oddal. Zemřel v Praze dne 23.10.1989. Za jeho přínos pro rozvíjení české penologie mu byla v roce 1997 udělena „in

memoriam“ Čestná plaketa Vězeňské služby České republiky.

PhDr. Aleš Kýr

Odkaz Františka Josefa Řezáče nejen českému vězeňství

F.J.Řezáč (1819 –1879) byl především katolickým knězem, ale zároveň zaníceným pedagogem se silným sociálním a vlasteneckým cítěním, které ho později přivedlo i do politického života.

Zločinnost považoval za společenské zlo, které je nutno překonávat šířením dobra. Tyto filosofické kategorie však nezůstaly v jeho díle prázdnými pojmy. Obdobně jako jeho předchůdce J. A. Komenský spatřoval prosazování dobra v „nápravě věcí lidských“, tj. v nápravě lidské společnosti cestou vzdělávání a mravní výchovy jednotlivce.⁴ Snažil se vtisknout vězeňství pedagogický rozměr s důrazem na uplatňování didaktických a etických principů při zacházení s vězni. Ve vzdělávání prosazoval komplexní přístup z hlediska rozvíjení rozumových schopností, citových a volních vlastností. Vzdělávání tak ztotožňoval se způsobem zušlechťování (kultivace) vychovávané osoby. Zásadní význam přikládal spojení vzdělávání s mravní výchovou. Pojem dobra spojoval s pojmy pravda, právo a svoboda, pojem zla s pojmy lež, bezpráví a nesvoboda. Dobro spatřoval v naplňování křesťanského požadavku „miluj bližního svého, jako sebe samého“, čehož lze dosáhnout jen výchovou k empatii a sebeovládání. Pravdu chápal v duchu aristotelovské shody úsudku se skutečností, které lze dosáhnout kritickým myšlením. Právo považoval za prostředek ke spravedlivému zacházení na základě rovnosti všech občanů před zákonem.

Svobodu nepovažoval za bezbřehý prostor pro zájmy a potřeby jednotlivce, nýbrž chápal jako určité teritorium, kde svoboda jednoho člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého.

František Josef Řezáč

Pravdě připisoval primární postavení i v procesu nápravy vězňených osob, neboť říká: „Pravda vysvobodí vás“. Obecně pak tvrdí, že „Pravda právo, právo svoboda, svoboda blaho zakládá“.⁵ Ve shodě s názory svého učitele B. Bolzana své tvrzení dále rozvíjí, že dosažení blaha občanů předpokládá odstraňování chudoby nejen materiální, ale především mravní, včetně odstraňování zločinnosti.⁶ Její příčiny rozlišuje na vnitřní a vnější. Vnitřní příčiny spatřuje v nedostatečné kultivaci jednotlivce, v nedostatku sebekázně a sebeovládání, což vede ke snadnému podlehnutí zlu. Za vnější příčiny považuje nedostatečné společenské podmínky k uspokojování hmotných a duchovních potřeb, zejména nedostatky v systému rodinném, hospodářském, politickém, právním, náboženském a kulturním.⁷ Lze říci, že jeho přístup k potírání zločinnosti je velmi blízký modernímu pojetí kriminologie jako oboru, který se zabývá podmínkami, příčinami a

⁴ Všečeka, J.: Všenáprava obrazem. Praha 1987, s. 217, 236.

⁵ Uhlík, J.: F.J.Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století, příloha časopisu České vězeňství č. 2/1997, s.121,123.

⁶ Bolzano, B.: O pokroku a dobročinnosti. Praha 1951, s. 71.

⁷ Řezáč, F.J.: Vězeňství v posávacích způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců. Praha 1852, příloha časopisu České vězeňství č. 4a5/1995, s. 48-50.

prevencí kriminality, a to se zřetelem na porušování trestního zákona určitým způsobem, na určitém místě a v určitém čase. Obdobně jako moderní kriminologie spatřoval F.J.Řezáč účinné metody k potírání zločinnosti na úrovni prevence, tj. předcházení trestné činnosti v rámci rodinné, školní a církevní výchovy, dále na úrovni detence, tj. odborným zacházením s vězňenými osobami (prostřednictvím diferenciací vězňů, režimu, dohledu, pracovní činnosti, mravní výchovy, právní výchovy a vzdělávání) a na úrovni postpenitenciární pomoci, tj. pomoci propuštěným vězňům po odpykání trestu ze strany obcí, církve a podpůrných spolků na bázi dobrovolnictví.⁸ F.J.Řezáč zanechal svůj odkaz českému vězeňství ve své práci z roku 1852 s názvem „Vězeňství v posávacích způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“. Tato práce se stala významným zdrojem poučení a inspirace při zpracovávání nové koncepce českého vězeňství v roce 1992, která byla významným krokem k překonání totalitní minulosti a návratu k domácím i evropským humanistickým tradicím ve vězeňství.

Od zahájení reformy českého vězeňství na základě nové koncepce uplynulo již 10 let, což vybízí k zamyšlení nad plněním odkazu F.J.Řezáče v oblasti vězeňství i školství. Srovnáme-li procentuální podíl odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody podle stupně dosaženého školního vzdělání v roce 1990 se stejnými údaji za rok 2002 zjistíme, že poklesl podíl odsouzených bez školního vzdělání (-0,08 %), s nedokončeným základním vzděláním (-9,34 %), s úplným základním vzděláním (-3,89 %) a vyučených v oboru (-1,86 %). Naproti tomu vzrostl podíl odsouzených se středním odborným vzděláním bez maturity (+14,66 %), vyučených v oboru nebo se středním odborným vzděláním s maturitou (+4,30 %), se středním všeobecným vzděláním s maturitou (+0,38 %) a s vysokoškolským vzděláním (+0,80 %).⁹ Můžeme však tvrdit, že máme v současné době vzdělanější odsouzené

v pojetí vzdělávání podle F.J.Řezáče? To rozhodně nemůžeme, neboť použité statistické údaje pouze vypovídají o procentuálním podílu odsouzených, kteří dosáhli určitý stupeň školního vzdělání, resp. jsou držiteli úředního dokladu o získání určité kvalifikace splněním studijních podmínek na příslušné škole. Když ponecháme stranou veškeré pochybnosti o skutečné úrovni vědomostí, související s pílí absolventa a jeho studijními výsledky, náročností školy a dokonce s možností získat doklad o absolutoriu podvodným způsobem, zůstaneme pouze u získaných vědomostí, popř. též dovedností určitého druhu. Skutečné vzdělávání nelze redukovat na pouhé získávání vědomostí a rozvíjení rozumových schopností a manuálních dovedností. Naprosto nezbytně musí být zároveň rozvíjeny i citové a volní vlastnosti ve spojení s mravní výchovou, tj. výchovou charakteru. Ve výkonu trestu odnětí svobody se nachází celá řada odsouzených až s překvapujícími vědomostmi a dovednostmi, kteří jsou citově mělcí, bez jakékoliv empatie, považující sebekázeň a sebeovládání za zbytečné násilí vůči vlastní osobě. Navíc jejich myšlení, vyjadřování a jednání svědčí o totální absenci elementárních etických principů. Lze tedy konstatovat, že pouhé znalosti bez komplexní vzdělanosti a mravních kvalit nejen, že nezabraňují pachatelům v trestné činnosti, ale dokonce ji mohou velmi nebezpečně zvyšovat. Ukazuje se, že náprava prvovězňených tohoto druhu může být stejně náročná a nesnadná jako u zkušených recidivistů.

PhDr. Aleš Kýr

Dvanáct principů humanismu

Ověřené historické zkušenosti

1. Princip adaptace

"Jít proti vývoji věcí znamená jít sám proti sobě."

Tento princip říká, že je zbytečné a kontraproduktivní jít proti nevyhnutelnému. Pokud je výsledek určité situace znám dopředu, nejužitečnější postoj je přijmout výsledek tak, jak je a těžit i z jeho nepříznivých stránek. Jenže musíme mít zcela jasno v tom, co je nevyhnutelné. Kdyby lidstvo věřilo, že nemoci jsou nevyhnutelné, nebylo by na světě lékařství. Lidstvo se rozvíjí díky nutnosti řešit problémy a možnosti je vyřešit.

⁸ Tamtéž, s. 28-29, 50-54.

⁹ Výroční zpráva o stavu a vývojových tendencích ve složení obviněných a odsouzených na území ČR v roce 1990, Ředitelství SNV ČR, Praha 1990. Srv.: Informace o stavu a složení vězňů ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby ČR k 31.3.2002, Generální ředitelství VS ČR, Praha 2002, s. 47.

Když pochopíme okamžiky svého života, kdy jsme jednali proti tomuto principu, můžeme porozumět i tomu, proč je užitečné řídit se jím do budoucna.

2. Princip akce a reakce

"Když mermomocí chceš něčeho dosáhnout, dosáhneš opaku."

Tento princip vysvětluje, že všechny věci i lidé mají své vlastní charakteristické rysy a tendence, které budou směřovat buď souběžně nebo proti našim snahám, podle toho, jak s nimi jednáme. Jsme-li rozrušeni nebo nevyrovnaní, motivováni iracionálními impulsy, pak věci silou tlačíme proti jejich přirozenému chování. I když ze začátku můžeme získat to, co chceme, během doby se věci obrátí a dosáhneme opaku toho, co jsme původně zamýšleli.

3. Princip správně načasovaného jednání

"Nestav se na odpor velké síle. Počkej až ochabne, pak postupuj rozhodně vpřed."

V dávných dobách lidé hovořili o prozíravosti, která má podobný význam jako tento princip. Ale neměli bychom prozíravost zaměňovat se slabostí nebo strachem, tak jako drobné obtíže a problémy, které můžeme překonat, zaměňovat se silami, které by nás mohly zničit. Když se rovnováha sil jeví pro nás výhodná a to, co se kdysi zdálo nezdolatelnou překážkou je oslabeno, pak musíme postupovat rozhodně vpřed, jinak můžeme promarnit příležitost.

4. Princip vyváženosti

"Věci jdou dobře, když postupují společně, nikoliv odděleně."

Když pro dosažení jednoho cíle poškodíme své zdraví, obětujeme naše milované nebo zapomeneme na ostatní hodnoty, dostaví se nehody, které nás od tohoto cíle vzdálí. Možná toho cíle dosáhneme, ale už bez dobrého zdraví, abychom si jej užili, bez těch, které milujeme, abychom se s nimi o radost podělili... Život je celek, který vyžaduje celkovou rovnováhu a rozvoj.

5. Princip přijetí

"Když je pro tebe stejně dobrý den i noc, léto i zima, překonal jsi protiklady."

Tento princip se obrazně dotýká zjevných protikladů. Ale tyto na první pohled neslučitelné věci mohou být smířeny změnou náhledu na situaci. V horkém létě myslíme na zimní chlad a naopak, dokud nás každá obtížná situace nepřiměje vzpomenout či představit si její opak jako kompenzaci. Pokud věřím, že život není absurdní, a že cokoliv se stane, může být užitečnou lekcí k práci na vlastních kvalitách, pak se nebudu snažit jednoduše vyhnout těmto problémům, tím že je kompenzuji obvyklým způsobem. Spíše je přijmu a budu v nich hledat něco užitečného.

6. Princip potěšení

"Když se ženeš za potěšením, připoutáváš se k utrpení. Ale pokud to neškodí tvému zdraví, užívej bez zábran, když se naskytne příležitost."

Pokud by tento princip četl někdo s popletenou hlavou, mohl by jej vykládat asi jako "užívej si i na úkor druhých, jediné omezení je tvé vlastní zdraví". Ale to nebylo řečeno. Tento princip objasňuje, že je absurdní ničit své zdraví honbou za nezřízenými a škodlivými požitky. Také vysvětluje, že jak zatracování radostí, tak postihování požitků jako provinění způsobuje zbytečné strádání. Tento princip, stejně jako všechny ostatní, nesmí být vytrhován z kontextu nebo vykládán proti ostatním principům. Další z principů totiž říká "když jednáš s ostatními tak, jak chceš, aby oni jednali s tebou, pak se osvobozuješ". Smysl všech těchto principů je jiný, pokud se berou jako celek a nikoliv odtržené od ostatních.

7. Princip bezprostřední činnosti

"Když se ženeš za cílem, svazuješ se. Když vše, co děláš, děláš jako by to bylo cílem samo o sobě, osvobozuješ se"

To neznamena, že by člověk neměl mít cíle. Každá aktivita se přece plánuje na základě cílů. Tento princip ale říká, že všechny kroky k nějakému cíli by měly být činěny pozitivně. Jinak každá činnost k dosažení cíle znamená utrpení. I když pak cíle dosáhneme, ztrácí smysl kvůli utrpení, které jsme zakoušeli pro jeho dosažení

8. Princip moudré činnosti

"Svých konfliktů se zbavíš, když jim porozumíš až k nejhlubším kořenům, ne když se je budeš snažit řešit."

Tento princip navrhuje vyhýbat se improvizacím, pokud je člověk ovládán iracionálními impulsy. Mnoho lidí, když je postaveno před problém, se pod tlakem úzkosti a strachu žene za prvním řešením, které je napadne, aniž by pochopili, co přesně činí a rozpoznali pravé příčiny problémů. Tak se problém dále komplikuje a vzniká další nekonečný řetěz činů. Tento princip vysvětluje, že činnost by měla být propojena s porozuměním věci

9. Princip svobody

"Když poškozujes druhé, spoutáváš se. Ale když neškodíš nikomu, můžeš svobodně dělat, co je ti libo."

Když dělám jiným problémy, budou je dělat i oni mně. Navíc tím, že jiným dělám problémy, mám pocit vnitřního rozporu. Na druhou stranu, není žádný rozumný důvod, abych přestal dělat to, co chci, když tím nikomu druhému neškodím.

10. Princip solidarity

"Když jednáš s ostatními tak, jak chceš, aby oni jednali s tebou, osvobozuješ se."

Tento princip je nejdůležitější ze všech. Jeho používání vede k pozitivním vztahům s ostatními. Doplnuje předchozí princip, který doporučuje "neubližuj druhým", ale je tu velký rozdíl. Otázka, kterou si teď musíme položit je "kdo jsou ti druzí?" Jsou to lidé, kteří jsou mi nejbližší - rodina, partner, spolupracovníci, sousedé a přátelé. Je také pravda, že celý svět je mým sousedem, ale ten "celý svět" je tak široký pojem, že ve skutečnosti pro mne nemá žádný význam. Proto tenhle princip musí být chápán s odkazem na lidi mně nejbližší. Nemá smysl zabývat se problémy lidí, které vůbec neznám, když nikdy nepomohu či nejednám pozitivně s lidmi kolem sebe. Když opravdu beru v úvahu lidi v mém každodenním životě, pak se také můžu upřímně starat o lidi vzdálené.

11. Princip negace protikladů

"Nezáleží na tom, na jakou stranu tě postavily události. Důležité je pochopit, že ty sis žádnou stranu nevybral."

Tento princip neříká, že bych měl opustit všechny strany. Navrhuje se tu ale podívat se

na vlastní pozici jako výsledek faktorů, které jsem si nemohl vybrat: vzdělání, prostředí atd. Díky tomuto postoji ustupuje fanatismus, a mohu také porozumět stranám a postojům odlišným od mého. Já jsem nestvořil lidi tlusté, hubené, dlouhé či malé; takže se nutně nemusím ztotožňovat s někým z nich. Tento závazek nepřijímat falešná řešení je aktem svobody vědomí a je to odvážná pozice; člověk totiž zůstává otevřený kritice soupeřících stran, jejichž cílem je získat podporu jejich usilování.

12. Princip hromadění činů

"Protikladné i jednotící činy se v tobě hromadí. Pokud opakuješ činy vedoucí k vnitřní jednotě, nic už tě nedokáže zastavit."

Protikladnými, rozpornými činy se zde rozumí takové činy, které ve mně zanechávají pocit, že jsem "zradil sám sebe". Jednotící jsou takové, které dávají pocit "jednoty se sebou samým". Každý rozporný čin mi dává nejen pocit, že jsem zradil sebe i ostatní, ale vede mne k tomu dělat další takové věci. Na druhou stranu, každý jednotící čin mě stejně směřuje k dalším jednotícím činům. Dobrým praktickým receptem k překonání rozporů a k vybudování nového životního směru je začít používat těchto dvanáct principů správného jednání.

Materiál byl převzatý z internetových stránek

Památník Pankrác, jeho poslání a využívání

Památníky jsou místem významných historických událostí, spojených s osudem lidí, kteří prošli těžkou životní zkouškou. Památník Pankrác byl původně vybudován, aby připomínal zrůdnost nacismu a hrdinství těch, kteří mu odporovali za cenu vlastního života. Tento morální apel byl později propagandisticky zneužit ke zdůrazňování zásluh KSČ a SSSR v boji proti nacismu. Tehdejší přístup nejen interpretoval související historické skutečnosti jednostranně, zjednodušeně a zkresleně, ale zároveň odváděl pozornost od politické perzekuce odpůrců komunistického režimu. Právě proti nim byly zneužívány policejní a justiční prostředky včetně vězeňství, zejména v letech 1948 – 1964. V tomto období se způsob zacházení s politickými vězni v podstatě nelišil od

zacházení s vězni v nacistických vězeňských zařízeních.

Úprava expozice v roce 1995 vytvořila podmínky ke zcela novému pojetí Památníku jako symbolu tragiky vývoje česko německých vztahů a působivého zdroje poučení k hodnocení minulosti pro rozvíjení žádoucích vztahů v přítomnosti a budoucnosti. Při návštěvě Památníku je třeba též připomínat, že při zatýkání, věznění a popravování českých vlastenců pomáhali někteří Češi jako informátoři gestapa, členové vězeňských samospráv (tzv. kápa) v koncentračních táborech a dokonce i jako pomocníci popravčího. Česká politická reprezentace reagovala na nacistické hrozby demobilizací armády a vytvořením loajální protektorátní vlády, která v průběhu druhé světové války podporovala nacistický režim politicky, ekonomicky a v nepatrné míře dokonce vojensky poskytnutím kontingentu z tzv. vládního vojska pro válečné operace v Itálii v roce 1944. Na druhé straně se vyskytli jednotlivci nebo skupiny, kteří se postavili proti nacistickému režimu a obětovali svoji svobodu a život. Uctíváním jejich památky spláceli určitý dluh ti, kteří přežili. Oslavováním hrdinských činů se též zastíral skutečný morální stav českého národa v letech 1939-1945.

Institucionalizované násilí nezaniklo porážkou nacismu v době druhé světové války. V Československu vzalo na sebe podobu národní a třídní msty. V současné době existuje celá řada závažných poznatků o zacházení s tzv. retribučními vězni v internačních táborech a německým obyvatelstvem, soustředěným v pracovních a sběrných táborech za účelem jejich odsunu z území ČSR. Vedle toho jsou k dispozici i poznatky o zacházení s politickými vězni po roce 1948.¹⁰

¹⁰ Pasák, Tomáš: Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945, Praha 1999. Churaň, Milan: Postupim a Československo, Praha 2001. Borák, Mečislav: Spravedlnost podle Dekretu, Ostrava 1998. Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945, Praha 1996. Staněk, Tomáš: Tábory v českých zemích 1945-1948, Opava 1996. Kaplan, Karel, Paleček, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2001. Janák, Dušan: Tábory nucené práce v ČSR 1948-1954, Opava 1996. Bartošek, Karel: Český vězeň, Praha, Litomyšl 2001.

Tyto historické skutečnosti jsou předmětem soustavného studia českých historiků, zejména ze Slezského zemského muzea v Opavě, který v letech 1999-2000 získal státní grant na výzkumný projekt: „Retribuční vězni a české vězeňství v letech 1945-1955“. Spoluřešitelem projektu se stal Kabinet dokumentace a historie VS ČR. V rámci realizace projektu se uskutečnily dvě mezinárodní konference, byly vydány dva sborníky a tři publikace.¹¹

V novém pojetí je Památník Pankrác svědeckou výpovědí o důsledcích odporu proti nacismu i komunismu a mravním příkladem skutečného vlastenectví. Zároveň je vážným varováním před jakoukoliv formou totality, využívající národnostní, třídní, etnickou a náboženskou nesnášenlivost nebo jinou skupinovou nenávist. Je též působivou inspirací k objektivnímu hodnocení česko německých vztahů z hlediska vzájemných křivd Čechů a Němců v letech 1939-1947. Nelze jednoznačně tvrdit, že v pankrácké sekyrárně popravovali Němci Čechy, neboť popravčí skupinu tvořili 2 Němci a 3 Češi a popravovali odpůrce fašismu, kterými nebyli jen čeští vlastenci, ale i někteří Němci.

Kabinet dokumentace a historie VS ČR, který spravuje Památník Pankrác zodpovídá též za jeho využívání k pietním, dokumentačním a pedagogickým účelům pro potřeby Vězeňské služby a resortu Ministerstva spravedlnosti, a to ve smyslu NGR č. 43/2000, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace a historie VS ČR a NGR č. 42/2002, které předchází nařízení pozměňuje a doplňuje.

Ve spolupráci s organizacemi bývalých politických vězňů (Českým svazem bojovníků za svobodu, Sdružením bývalých politických vězňů, Konfederací politických vězňů a Klubem Dr. Milady Horákové) a v součinnosti

¹¹ Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945-1955, sborník z mezinárodního semináře, konaného dne 25.10.2000 v Praze. Vězeňské systémy v Československu a ve střední Evropě 1945-1955, sborník z mezinárodní konference konané ve dnech 28.-29.11.2000 v Praze. Staněk, Tomáš: Retribuční vězni v českých zemích 1945-1955, Opava 2002. Kýr, Aleš: Způsoby zacházení s vězni v ČSR v letech 1945-1955, Opava 2002.

s vazební věznicí Praha-Pankrác se v Památníku konají pietní shromáždění, zpravidla 2x ročně, a to k uctění památky obětí pankrácké sekýrárny v měsíci květnu a popravené dr. Milady Horákové v měsíci červnu za účasti vedoucích funkcionářů justice, vězeňství a významných hostů. V omezené míře je účast umožňována též veřejnosti.

K dokumentačním účelům je Památník využíván zejména při natáčení dokumentárních nebo hraných filmů a televizních inscenací, souvisejících s historií vězeňství a obdobími fašistické nebo komunistické totality. V loňském roce zde natáčel německý režisér J. Mullner pro přípravu dokumentu televize ZDF o bývalém říšském protektorovi R. Heydrichovi. V letošním roce zde natáčel režisér D. Klein záběry pro televizní film s názvem „I ve smrti sami“. V rámci dokumentační činnosti byla navázána spolupráce s ředitelem Nadace Památníku Brandenburg prof. dr. G. Morschem a ředitelkou Památníku v Drážďanech dr. B. Sack. Památníku v Drážďanech byla poskytnuta pomoc při zajišťování dokumentů a reálií k expozici „Odboj a stíhání v Protektorátu Čechy a Morava a justiční místo Drážďany“.

Expozice v Památníku je především využívána jako názorná pomůcka k výuce historie vězeňství v rámci nástupních kurzů pro zaměstnance VS ČR. Takové využití umožňuje hradit náklady na udržování expozice z prostředků, určených na učební pomůcky. Expozice je dále využívána pro potřeby odborného vzdělávání posluchačů Justiční školy, Justiční akademie, Policejní akademie, Vojenská akademie, právnické, pedagogické a filosofické fakulty vysokých škol a vybraných středních sociálně právních škol. Prohlídka expozice s výkladem je zakončena přednáškou o překonání totalitní minulosti a výsledcích reformy českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel. Za tímto účelem byla místnost, dokumentující poslední tři etapy vývoje českého vězeňství, vybavena židlemi pro 30 posluchačů.

Prohlídka Památníku, spojená s přednáškou o minulosti a současnosti českého vězeňství, je již několik let zabezpečována i pro občany SRN v rámci rozvíjení česko německé spolupráce. V letech 1999–2002 navštívilo Památník celkem 1371 německých občanů ze 40 měst, nejvíce z Kielu

(122 osob), Berlína (107 osob), Hildesheimu (95 osob), Kasselu (64 osob), Kolína n.R. (55 osob), Mnichova (53 osob), Frankfurtu n. M. (51 osob), Frankfurtu n.O. (44 osob), Wuppertalu (41 osob) a Hamburku (40 osob). Návštěvníky byli většinou právní čekatelé, v menší míře policisté z Kielu, Hildesheimu, Hannoveru, Hannoversch-Munden, Bielfeldu a Kolína n.R. a ojediněle skupina studentů z Essenu a skupina odborářů z Dortmundu. Památník navštěvují i zahraniční delegace přijímané na Ministerstvu spravedlnosti, Generálním ředitelství VS ČR a v Institutu vzdělávání VS ČR. V rámci spolupráce v oblasti justice a vězeňství navštívili Památník významní hosté z Bavorska, Saska a Dolního Saska.

PhDr. Aleš Kýr

Má kategorie politických vězňů své místo i v demokracii ?

V totalitních režimech vždy stála ideologie nad právem. Právem se určitá ideologie legalizovala. Tento moment vystupuje do popředí zejména v pohnutých obdobích historie ať už jde o období inkvizitních procesů, absolutistických vlád nebo různých revolučních režimů. S uplatňováním totalitní moci soustředěné ať již v rukou jednotlivce, nebo skupin usilujících o dosažení "veřejného blaha" šla ruku v ruce ideologie, jejíž podstatnou součástí bylo vytváření obrazu škůdce společnosti. Bojem s údajným politickým nepřítelem byla potvrzována nezbytnost totalitní moci, oprávněnost použití všech prostředků a nepostradatelnost vůdčích nositelů ideologie.

Názory a jednání lidí, které vybočovaly z ideologických schémat byly takto považovány za nejtěžší zločiny, které měl právní systém potírat za všeobecné podpory veřejného mínění. Toto veřejné mínění bylo však záměrně formováno a manipulováno zejména publikací procesů s politickými odpůrci režimu.

Tímto způsobem v jednotlivých historických obdobích vznikaly různé skupiny politických zločinců, které se od sebe odlišovaly svým ideovým charakterem, ale ve své podstatě si byly podobné svým osudem. Byli policejně stíháni, souzeni, vězněni, popravováni. Jejich rodiny byly persekvovány

a okruh jejich přátel či sympatizujících byl velmi omezený. Nálepka politického odpůrce vždy byla větším handicapem, než pověst kriminálního zločince. Tito lidé se totiž dotkli svatého záměru vyvolených. V lidské historii tak vznikala kategorie politických vězňů se svým zvláštním statutem. Zpravidla při změnách politického systému, které byly názorově blízké politickým vězňům, se z těchto stávali mučedníci, hrdinové lidu a někteří z nich se stávali nositeli nové politické moci.

Z hlediska práva je však nutné činit rozdíl mezi politickým odpůrcem režimu a kriminálním zločincem. Na tuto skutečnost upozornil již významný právník Josef Sonnenfels, který byl reformátorem a právním poradcem císařovny a české královny Marie Terezie. I když trestní zákonodárství vždy zahrnovalo a zahrnuje politické delikty jako trestné činy proti státu, přece jenom jde o poněkud jiný druh deliktů, než je trestná činnost obecné kriminality, která směřuje proti životu, zdraví, a majetku občanů.

Toho si byl zřejmě vědom zákonodárce První republiky, o čemž svědčí obsah zákona č. 123/1931 Sb., o státním vězení. Tento zákon zavádí kategorii tzv. politických provinilců, kteří nevykonávají trest odnětí svobody spolu s kriminálními zločinci a mají specifická práva, (např. nepodléhali pracovní povinnosti, mohli být odlišně stravováni, mohli používat vlastní oděv atd.)

V hlubokém protikladu k tomuto zacházení se jeví zacházení s politickými odpůrci fašistického režimu, kteří většinou končili na popravištích v nejlepším případě se dočkali konce války v koncentračních táborech s podlomeným zdravím. Nejinak se tomu dělo po roce 1948, kdy na základě zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky byli odsuzováni političtí odpůrci komunistického režimu k mnohaletým trestům odnětí svobody, nebo i k trestu smrti.

Zákon č. 59 z roku 1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, odstranil ideologická hlediska při klasifikaci odsouzených. To znamená, že zrušil kategorii tzv. třídních nepřátel, která byla zavedena interními předpisy. Tato kategorie byla obsažena ve směrnici ministerstva vnitra k provedení řádu pro výkon trestu odnětí svobody a platila až do roku 1965.

V důsledku této úpravy nebylo v dalším období již schůdné soudit a trestat

politické odpůrce otevřeně, jako v padesátých a šedesátých letech. Vedoucí úloha KSČ, která byla zakotvena přímo v ústavě dál svazovala právo, zejména politickým působením na orgány činné v trestním řízení. Nepřátelé socialismu, oportunistické a revizionistické živly, jak byli nazýváni političtí odpůrci v období normalizace po roce 1968, byli odsuzováni zejména na základě kriminalizace jejich činnosti. Častým obviněním bývalo výtržnictví, útok na veřejného činitele, pobuřování atd.

Průběh tzv. sametové revoluce v listopadu 1989 dával naději, že má naše republika šanci zbavit se po dlouhé době ideologizace práva a dosáhnout demokratické principy, kterými se řídila vláda První republiky. V rámci nezbytných personálních změn ve státní správě vznikl termín "staré struktury," který vymezoval okruh lidí, kteří byli nositeli politické moci předchozího režimu. Šlo tedy o jednotlivce nebo skupiny, které se svým významným postavením přímo podíleli na prosazování politické vůle KSČ.

Valná většina těchto lidí se ještě v průběhu roku 1990 přetransformovala do ekonomické sféry v rámci managementu postupně privatizovaných státních podniků. Někteří z nich dosáhli významné postavení a soustředují ve svých rukou nemalý kapitál. Nesystematický a poněkud chaotický průběh očisty státních orgánů v prvních třech letech po listopadové revoluci, který byl navíc zkomplikován rozdělením federálního státu, vzbudil oprávněné podezření, že staré struktury stále existují a oplývají značnou ekonomickou i výkonnou mocí.

Až po pěti letech, se přistoupilo k formálnímu stíhání osob za politické zločiny z minulých let, zejména v souvislosti se vstupem pěti států Varšavské smlouvy na území tehdejšího Československa. Čin, který je jednoznačně zavrženíhodný z mravního hlediska, není již tak zřetelný z hlediska právního a vyžadoval pečlivou přípravu důkazních prostředků. Ani za těchto okolností však nebyl nikdo trestně postižen. Nepochybně nelze někoho odsoudit jen pro to, že byl členem vládnoucí komunistické garnitury, neboť v té době byl československý stát subjektem vnitrostátního a mezinárodního práva. Z osobní iniciativy určitých stranických a státních představitelů, která souvisela s vytvořením podmínek pro vstup vojsk Varšavské smlouvy, bylo však možné vyvodit

právní, především však morální důsledky. Toto posouzení však náleží výlučně nezávislým soudům, které jednotlivé soudní kauzy smetly ze stolu.

I když soudy nevyslovily v dosavadních procesech rozhodnutí o provinění jednotlivých osob, bylo by velice nešťastné, pokračovat dál v ideologickém schématu o permanentní existenci škůdce společnosti, kterým lze občanům zdůvodňovat i různé neduhy ekonomiky a státní správy. Tak to totiž v minulosti většinou fungovalo.

Jestliže někdo přestoupí právní řád, který chrání politický zájem státu, nechť je v souladu s příslušnými ustanoveními zákona odsouzen a popřípadě uvězněn. Pachatelé těchto deliktů nelze ani do budoucna jinak nazývat, než politickými vězni. Pokud někdo spáchá trestný čin směřující proti životu, zdraví a majetku občanů, i když by byl politicky motivován, zůstává tento čin kriminálním trestným činem. Za politické provinilce nelze v žádném případě považovat teroristy, vrahy, a pachatele jiných násilných skutků. Nelze za ně považovat ani osoby, které takovým činům napomáhají, nebo k nim navádějí.

Eduard Vacek

Chystáte se rozvracet republiku?

Podle zpráv ČTK mají být v novele trestního zákona předloženém vládou zpřísněny tresty za těžší zločiny, jako jsou vlastizrada, vražda, závažné drogové přečiny nebo brutální znásilnění. Zločincům, jimž hrozí nyní 15 let vězení, se hranice posune na 20 let. Hned po doživotí je nejpřísnějším trestem pětadvacet let za mřížemi. Ten by se měl protáhnout až na 30 let.

Překvapením je jistě informace, která staví do jedné řady se závažnými trestnými činy znění § 91 Tr. zák. – vlastizrada.

Podle znění současného Trestního zákona jde o trestný čin, jímž občan České republiky ve spojení s cizí mocí, nebo s cizím činitelem spáchá trestný čin rozvracení republiky, teroru, záškodnictví nebo sabotáže, a bude za tento čin potrestán ***odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem.***

Dovolte mi historický exkurs.

Trestní zákon z roku 1852, platný ve státě československém pojednává v sedmé hlavě „o zločinech velezrady, uražení veličenstva a údiv domu císařského a rušení veřejného pokoje.“ § 58 Velezrada definuje pojem velezrady tak, že se jej „dopouští ten, kdo něco před se vezme, čímž se má osobě císařově na těle, na zdraví nebo na svobodě ublížiti nebo osoba jeho v nebezpečení uvésti, nebo překážka u vykonávání práv jeho vladařských způsobiti – nebo což by bylo k tomu nastrojeno, aby se forma vlády změnila – nebo část nějaká od jednotného svazku státního odtrhla, nebo aby se státu způsobilo nebo zvětšilo nebezpečení zevnitř, nebo nějaká vzpoura nebo válka občanská uvnitř.“
...***Pro tento zločin má uznáno býti na trest smrti...***

Trestní zákon z padesátých let pak definuje v § 78 Velezradu takto:

„Kdo se pokusí zničit samostatnost nebo ústavní jednotu republiky, odtrhnout od republiky část jejího území, zničit nebo rozvrátit lidově demokratické státní zřízení nebo společenský řád republiky, které jsou zaručeny ústavou, nebo násilím nebo pohrůzkou násilí znemožnit ústavní činnost presidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárského sboru, vlády, nebo sboru pověřenců...***bude potrestán odnětím svobody na deset až pětadvacet let nebo doživotí.***“

Trestní zákon používaný v sedmdesátých letech pak definuje Velezradu v § 91 takto:

„Československý občan, který ve spojení s cizí mocí nebo s cizím činitelem spáchá trestný čin rozvracení republiky, teroru, záškodnictví nebo sabotáže, bude potrestán odnětím svobody na ***dvanáct až patnáct let nebo trestem smrti.***“

Pokud porovnáme trest z pozice historické a z hlediska taxativního, pak by se zdálo, že nyní již není třeba zvyšovat trestní sazbu za něco, co již umožňuje soudu udělit pachateli výjimečný trest, pokud ovšem vláda nehodlá do trestního zákona znovu uvést trest hrdelní. Nemůže být pochyb o tom, že teror, záškodnictví nebo sabotáž, tedy pojmy, které naplňují skutkovou podstatu tohoto trestného činu, postihuje trestní zákon ve svých jiných oddílech dostatečně důrazně. Zbývá rozvracení republiky ve spojení s cizí mocí, tedy pojem

politický. Podle mého názoru, a věřím že v tom nezůstávám sám, jde o pasáž trestního zákona, která zakládá možnosti politického zneužití a měla by proto být z trestního zákona zcela vypuštěna. Smysl pojmu velezrada patří spíše historii, do období národních států, které si jeho uplatněním chránily svobodu a nezávislost. Mezitím však byly na naše území přivzány cizí armády, (1968) došlo k rozdělení republiky (1993) a nyní stojíme na prahu splynutí s ostatními Evropskými státy. Ve všech případech došlo a dojde k naplnění filosofie trestného činu Velezrada. Ani v jednom případě nebyl a nebude nikdo brán k zodpovědnosti za to, že se dopustil jednoho z nejzávažnějších trestných činů, který však v současné době navrhla vláda ke zpřísnění. Protože tento paragraf nebyl a nebude použit v případech, kde to stanoví znění zákona, vzniká nebezpečí, že bude v budoucnosti zneužit tam, kde se to bude zdát ohroženým vládcům vhodné. Minulost již ve věci přinesla precedens. Divizní generál Heliodor Píka byl popraven rozsudkem ze dne 28.1. 1949 podle demokratických zákonů z první republiky (§§ 6:2/II zák. č.50/23 Sb. za použití § 45 v. tr.z.) V každém případě však jde o nebezpečně vztyčený varovný prst, který ve svém důsledku ohrožuje samotnou podstatu demokracie.

Eduard Vacek

Deklarace odpovědnosti

Preambule

Jelikož uznání bytostné důstojnosti a rovných nezcizitelných práv všech příslušníků lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě a nese s sebou závazky a odpovědnosti, jelikož výlučné trvání na právech může vést ke konfliktu, rozdělení a nekonečným sporům, a opomíjení lidských povinností může vést k bezzákonnosti a chaosu,

jelikož vláda zákona a prosazování lidských práv závisí na ochotě mužů a žen jednat spravedlivě,

jelikož globální problémy vyžadují globální řešení, jichž může být dosaženo jedině prostřednictvím myšlenek, hodnot a norem uznávaných všemi kulturami a společnostmi,

jelikož všichni lidé mají podle svého nejlepšího vědomí a svědomí odpovědnost podporovat lepší společenský řád jak doma,

tak globálně a tohoto cíle nemůže být dosaženo pouhými zákony, předpisy a dohodami, jelikož lidské úsilí o pokrok a zdokonalení může být uskutečněno pouze ujednanými hodnotami a normami, jež platí vždy a pro všechny lidi a instituce,

proto nyní všeobecné shromáždění vyhláší toto Všeobecné prohlášení lidských odpovědností jako společnou normu pro všechny lidi a národy, aby každý jednotlivec a každý společenský orgán choval toto prohlášení neustále v mysli a přispíval k pokroku jednotlivých společností a osvětlení všech jejich členů.

My, národy světa, takto obnovujeme a stvrzujeme závazky již vyhlášené Všeobecným prohlášením lidských práv, totiž plné přijetí důstojnosti všech lidí, jejich nezcizitelnou svobodu a rovnost a jejich vzájemnou solidaritu. Vědomí a přijetí těchto odpovědností by se mělo vyučovat a prosazovat po celém světě.

Základní zásady humanity

Článek 1: Každá osoba bez ohledu na pohlaví, etnický původ, společenské postavení, politické názory, jazyk, věk, národnost nebo náboženství má odpovědnost zacházet se všemi lidmi humánně

Článek 2: Žádná osoba by neměla podporovat žádnou formu nehumánního chování, ale všichni lidé mají odpovědnost usilovat o důstojnost a sebeúctu druhých.

Článek 3: Žádná osoba, skupina nebo organizace, žádný stát, žádná armáda nebo policie nestojí nad dobrem a zlem; všichni podléhají etickým normám. Každý má odpovědnost ve všem prosazovat dobro a vyhýbat se zlu.

Článek 4: Všichni lidé obdaření rozumem a svědomím musí v duchu solidarity přijmout odpovědnost vůči všem, rodinám, komunitám, rasám, národům a náboženstvím. Nečiniš druhým to, co si nepřejješ, aby činili tobě.

Nenásilí a úcta k životu

Článek 5: Každá osoba má odpovědnost mít úctu k životu. Nikdo nemá právo ranit, mučit nebo zabít jiného člověka. To nevyklučuje právo na oprávněnou sebeobranu jednotlivců nebo komunit.

Článek 6: Spory mezi státy, skupinami i jednotlivci by se měly řešit bez násilí. Žádná vláda by neměla trpět akty genocidy nebo terorismu ani se na nich podílet, neměla by také zneužívat ženy, děti nebo kterékoli jiné civilisty jako nástroje války. Každý občan a veřejný činitel má odpovědnost jednat mírumilovně, nenásilně.

Článek 7: Každá osoba je nekonečně cenná a musí být bezpodmínečně chráněna. Zvířata a přírodní prostředí také vyžadují ochranu. Všichni lidé mají odpovědnost chránit ovzduší, vodu a zemskou půdu pro současné obyvatele a budoucí generace.

Spravedlnost a solidarita

Článek 8: Každá osoba má odpovědnost chovat se slušně, poctivě a nestranně. Žádná osoba ani skupina by neměla oloupat nebo svévolně připravit o majetek jinou osobu nebo skupinu.

Článek 9: Všichni lidé, mají-li k tomu potřebné nástroje, mají odpovědnost vážně usilovat o překonání chudoby, podvýživy, nevědomosti a nerovnosti. Měli by podporovat udržitelný rozvoj po celém světě, aby zajistili důstojnost, svobodu, bezpečnost a spravedlnost pro všechny lidi.

Článek 10: Všichni lidé mají odpovědnost rozvíjet své talenty pilným úsilím; měli by mít rovný přístup ke vzdělání a smysluplné práci. Každý by měl poskytovat podporu nuzným, znevýhodněným, postiženým a obětem diskriminace.

Článek 11: Veškerý majetek a bohatství musí být využívány odpovědně v souladu se spravedlností a k pokroku lidstva. Hospodářská a politická moc nesmí být používána jako nástroj k ovládnutí, ale ve službě ekonomické spravedlnosti a společenského pořádku.

Pravdomluvnost a tolerance

Článek 12: Každá osoba má odpovědnost mluvit a jednat pravdivě. Nikdo, ať je sebevyšší a sebemocnější, by neměl mluvit lži. Právo na soukromí a osobní a profesionální důvěrnost má být uznáváno. Nikdo není povinen říkat vždy každému celou pravdu.

Článek 13: Žádní politikové, veřejní činitelé, přední podnikatelé, vědci, spisovatelé ani umělci nejsou vyňati z všeobecných etických norem, právě tak jako lékaři, právníci a jiní pracovníci, kteří mají zvláštní povinnosti ke svým klientům. Profesionální a jiné etické zákony by měly zrcadlit prioritu všeobecných norem, jako norma pravdomluvnosti a nestrannosti.

Článek 14: Svoboda sdělovacích prostředků informovat veřejnost a kritizovat společenské instituce a jednání vlády, jež je podstatná pro spravedlivou společnost, musí být používána s odpovědností a rozvahou. Svoboda sdělovacích prostředků s sebou nese zvláštní odpovědnost za přesné a pravdivé zpravodajství. Senzačnímu zpravodajství, které snižuje člověka nebo jeho důstojnost, je nutné se vždy vyhýbat.

Článek 15: Zatímco náboženská svoboda musí být zaručena, představitelé náboženství mají zvláštní odpovědnost vyhýbat se výrazům předsudku a projevům diskriminace vůči osobám jiného přesvědčení. Neměli by podněcovat ani ospravedlňovat nenávisť, fanatismus a náboženské války, ale měli by podporovat toleranci a vzájemnou úctu mezi všemi lidmi.

Vzájemná úcta a partnerství

Článek 16: Všichni muži a ženy mají odpovědnost projevovat si navzájem úctu a porozumění ve svých partnerských vztazích. Nikdo by neměl podrobit jinou osobu sexuálnímu využívání nebo závislosti. Sexuální partneři by měli naopak přijímat odpovědnost starat se o blaho svého protějšku.

Článek 17: Ve všech kulturních a náboženských podobách vyžaduje manželství lásku, věrnost a odpouštění, a mělo by směřovat k zaručení bezpečnosti a vzájemné podpory.

Článek 18: Rozumné plánování rodiny je odpovědností každé dvojice. Vztah mezi rodiči a dětmi by měl zračit vzájemnou lásku, úctu, ocenění a zájem. Žádní rodiče ani jiní dospělí by neměli vykořisťovat, zneužívat nebo týrat děti.

Závěr

Článek 19: Nic v tomto Prohlášení nesmí být vykládáno, jako by dávalo nějakému státu, skupině či osobě právo věnovat se nějaké

činnosti nebo provést jakýkoli akt zaměřený na zničení kterékoli z odpovědností, práv a svobod předložených v tomto prohlášení a ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948.

Original deklaráce na str. InterAction:
<http://www.asiawide.or.jp/iac/UDHR/home.htm>

Poprava Milady Horákové očima pamětníka

Před 53 lety - 27. června 1950 v ranních hodinách na nádvoří pankrácké věznice zaznamenala justiční historie vraždu v podobě popravy oběšením tehdejší poslankyně Národního shromáždění, doktorky Milady Horákové. Zlikvidovali ženu, která přežila nacistický koncentrační tábor. Provinila se tím, že po únoru 1948 zůstala věrná demokratickým principům prvních dvou prezidentů bývalé ČSR. Žalující prokurátor Josef Urválek zinscenoval proces jako divadelní tragédii, na jejímž konci byly čtyři rozsudky smrti, čtyři doživotí a pět dalších dlouhodobých trestů. Proces začal 31. května 1950 a rozsudek byl vynesen 8. června 1950. Tehdejší ministr spravedlnosti dr. Štefan Rais nedoporučil 26. června udělit milost Miladě Horákové, Janu Buchalovi, Oldřichu Peclovi a Závaši Kalandrovi. Ve stejný den vyjádřil shodné stanovisko vlastnoručním podpisem prezident Klement Gottwald. Připsal dovětek "schvaluji".

Tehdejší režim pohrdal zákony i světovým veřejným míněním a nastolil diktaturu strachu, aby ze svých obětí vytloukal vyslovené lži. Otřesná byla zorganizovaná propagandistická kampaň. Soud dostával od pracujících i od školních dětí koše rezolucí, žádajících tresty smrti. Do kampaně se zapojili i někteří přední čeští umělci. Lidové noviny zavedly rubriku, kde výkvět české kultury nevybíravými slovy odsuzoval obžalované. Svůj názor mezi mnohými zveřejnil Václav Lacina. Jan Pilař přirovnával Miladu Horákovou ke K. H. Frankovi. Důkazy vystopoval Miroslav Ivanov v knize Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové. Básník Michal Sedloň napsal báseň Jsou odsouzení. Atmosféru této doby přiblížil také jičínský Jindřich Francek ve své knize Zločin a trest v českých dějinách. Třídní diktatura byla krutá k politickým odpůrcům a podvodná pro ty, kteří

nepochopili, že únor 1948 bylo Pyrrhovo vítězství. Kapitulu zprofanované třídní justice z padesátých let minulého století uzavřela 29. června 1990 Generální prokuratura, která zastavila trestní stíhání a na základě zákona o soudní rehabilitaci zrušila všechna pravomocná odsouzení s tím, že žalované skutky se nestaly. Připomínku té doby je nutné uvádět proto, že toto údobí pomalu začíná mizet z historické paměti národa.

Vlastimil Krejča, člen Klubu Milady Horákové Jičín

Heraldické památky věznice Mírov

Při vyslovení jména Mírov se většině obyvatel vybaví nedávná aféra spojená s útekem trestance Jiřího Kajínka z této přísně střežené věznice, někomu utrpení vězňů za druhé světové války¹² a v „temném“ období padesátých let. Tento objekt má však i své starší dějiny. Olomoučtí biskupové zde ve středověku postavili lovecký hrad¹³, který se později stal správním centrem rozsáhlého panství. Ačkoliv objekt sloužil od 16. století, podobně jako Hukvaldy¹⁴, také jako kněžská káznice, žil hrad životem běžným na ostatních feudálních sídlech. Bezpochyby i zde vznikala heraldická výzdoba tak jako na jiných hradech, ale vzhledem k pozdějším přestavbám (sloužícím hlavně potřebám věznice) není její původní podoba až na několik fragmentů známá. Jelikož se tyto pozůstatky nalézají ve střeženém objektu, existuje pouze základní fotodokumentace vzniklá při jejich restaurování a z činnosti Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky. Na následujících řádcích bych chtěl popsat několik jinak málo známých památek mírovské věznice.

Nejstarší dochovanou heraldickou památkou je kamenná deska se znakem biskupa Ditrichštejna, v oválném renesančním zlato-červeně kosmo děleném štítě dva vzhůru postavené vinařské nože o rozměrech přibližně 50 x 50 cm, umístěná na dnešním prvním nádvoří v nároží budovy používané jako

¹² Za druhé světové války zde zahynulo 666 vězňů. Z toho 516 Poláků a 137 Čechů.

¹³ Předpokládaným zakladatelem hradu byl biskup Bruno ze Schauenburku (1245 – 1281).

¹⁴ Hrad východně od Příbora. Jako první majitel se uvádí Arnold z Hückeswagen před rokem 1240.

jídlna pro personál. Korunku, zdobící znak, umístil kameník (snad z prostorových důvodů) přímo do erbovního pole nad heraldickou figuru. Nad znakem je nápis **F. C. A. D. E. O. P.** (domnívám se, že písmena jsou zkratkou pro: **Franciscus cardinal a Ditrichstein episcopus Olomucensis possesor?** nebo **posuit?**), a pod znakem letopočet **1.6.11.**

Umístění znakové desky by mohlo vést k myšlence o stavbě nebo alespoň výraznější úpravě uskutečněné olomouckým biskupem Františkem kardinálem Ditrichštejnem. Vzhledem k chybějícímu stavebně-historickému průzkumu, ale i nejistotě při řešení otázky původního umístění desky nelze tyto úvahy doložit fakty.

Další „mírovské zastavení“ učiníme před perlou moravského baroka, kostelem sv. Markéty¹⁵ od italského architekta G. P. Tencally z druhé poloviny 17. století. Nad vstupním portálem spatříme nově zasazený restaurovaný kamenný erb biskupa Karla II. z Lichtenštejn-Kastelkornu.

U tohoto znaku, vysokého asi 50 cm, rovněž není známé původní umístění. V osmdesátých letech dvacátého století se nacházel ve vězeňské knihovně, v průběhu následujících let vystřídal (jako „vhodná“ dekorace) několik kancelářů. Před jeho současným umístěním v roce 1994 došlo k odstranění vrstvy olejového nátěru a jako závěrečná úprava byla provedena polychromie akrylovými barvami.

Poslední památkou na období biskupského správního centra je kamenná znaková deska z maletínského pískovce o rozměrech 81 x 65 cm. Deska obsahuje znak již zmíněného biskupa Karla II. z Lichtenštejn-Kastelkornu. K jejímu nálezu došlo roku 1994 při rozsáhlých stavebních pracích v navážce hradební zdi. „Deska byla po nález a uvolnění ze zdiva silně znečištěna vrstvou malty a zeminou, se závažnými mechanickými poškozeními. Ta vznikla násilným způsobem – odsekáním některých podstatných detailů“.¹⁶

¹⁵ Svému účelu sloužil do prosince 1950. Poté zde byl až do roku 1989 vězeňský výrobní provoz. Rekonstrukce proběhla podle návrhu PhDr. Leoše Mlčáka a PhDr. Karla Zavřela.

¹⁶ WERKMANN, L.: *Zpráva o rekonstrukci kamenné erbovní desky v areálu hradu Mírov, Olomouc 1999.*

Kamenná deska se znakem biskupa Ditrichštejna

Při následném heraldickém průzkumu, provedeném PhDr. Leošem Mlčákem se i přes obtíže vzniklé odsekáním srdečního štítku podařilo podle torza nápisu „DE LIC“ znak ztotožnit s olomouckými biskupy z rodu Lichtenštejn-Kastelkorn. Těmi byli Karel II. (1664-1695) a Jakub Arnošt (1738-1745).

Znak biskupa Karla II. z Lichtenštejn-Kastelkornu nad vstupním portálem kostela sv. Markéty

L. Mlčák při určování znaku vyšel z výtvarného zpracování památky a ze situace na Mírově po první prusko-rakouské válce. Erb připsal biskupu Karlovi II., který provedl rozsáhlou přestavbu hradu v souvislosti s ohrožením Turky.

Restaurátor (stejně jako u předešlého erbu jím byl Ladislav Werkmann) desku nejdříve zbavil nečistot, doplnil srdeční štítek, zhotovený z maletínského pískovce podle erbu z kanovnické rezidence v Olomouci. Spodní okraj desky s torzem nápisu pak dotvořil do přibližného původního tvaru pomocí umělého kamene. Následně byl restaurovaný znak za přítomnosti zástupců Památkového ústavu v Olomouci zasazen do zdi vlevo od hlavního vstupu do areálu věznice. Pod znakovou deskou se nachází deska pamětní s třířádkovým latinským textem: CONTRA OMNES IN PLANITIEM CREMSIRIENSEM TVRCARVM ALIORVM/ HOSTIVM EXCVRSVS HOC INTER MONTANA SVAE AC POSTERORVM SECVRITATI RECEPTACVLVM EXSTRVXIT/ CAROLVS EX COMITIB LICHTENSTEIN EP(ISCOP)VS OLOM(VCENSIS)¹⁷

Znak biskupa Karla II. z Lichtenštejn-Kastelkornu u hlavního vstupu do věznice

Po stranách desky jsou číslice 16 a 79, značící letopočet. Text upomíná na zmíněnou přestavbu hradu uskutečněnou biskupem Karlem II.

Jak je vidět, s heraldikou se setkáváme i v nezvyklém prostředí věznice. Je rozhodně potěšující okolností, že Vězeňská služba nezanedbává tyto drobné památky na zašlou slávu hradu z doby, kdy se na Evropu valilo turecké nebezpečí.

Použitá literatura:

VOJKOVSKÝ,R.: *Hukvaldy*, Dobrá 2001.

WERKMANN,L: *Zpráva o restaurování kamenné erbovní desky v areálu hradu Mírov*, Olomouc 1999.

Kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Severní Morava*, Praha 1983.

Ondřej Hladík

Městská věznice v Trutnově

Město Trutnov mělo stejně jako ostatní středověká města svojí šatlavu. K tomuto účelu sloužily hlavně městské brány, zejména Horní brána proslula svojí mučírnu, jak o tom v 16. století píše Simon Hüttl¹⁸. Tato kronika je zajímavým pramenem, ve kterém se můžeme dozvědět mnoho informací o městském životě ranného novověku. Jelikož jeho součástí byla vždy i kriminalita a snaha o její postihování, nemohl kronikář tuto stránku opomenout. V následujícím století se jako šatlava používaly prostory v přízemí radnice a dokonce i na zámku.

Vzhledem k tomu, že na konci 18. století docházelo k útěkům vězňů, kteří využívali špatného stavu starého vězení a ven se například vylamovali,¹⁹ začala městská rada jednat s krajským úřadem o stavbě nové věznice. K těmto jednáním došlo v letech 1797 – 1799. Stejně jako v dnešní době se jednalo hlavně o financích a umístění objektu. Aktivitu městské rady v této oblasti, ale i celou stavbu zdržel požár, po kterém byla pozornost soustředěna na obnovu města.

¹⁷ Volný překlad: Proti všem tureckým a jiným nepřátelským výpadům a také k jejich vytlačení na rovině kroměřížské, sem na toto místo mezi horami, vybízející k bezpečnému a bezstarostnému útočišti potomstva. Karel hrabě z Lichtenštejna biskup olomoucký. Přeložila M. Čermáková.

¹⁸ Kronika je uložena v SOKA Trutnov

¹⁹ Případ útěku tří penězokazců z roku 1772.

Poloha městské trutnovské věznice

K zahájení stavebních prací došlo až roku 1801 na konci ulice Věžeňská v nároží městských hradeb. Předpokládá se, že ačkoliv je uváděna jako novostavba, stál na jejím místě blíže neurčený fortifikační prvek²⁰.

Věznice se zachovala ve své původní podobě jednopatrové budovy s přilehlým vycházkovým dvorem. Podle původních plánů z roku 1799 měla být v přízemí centrální chodba, na její levé straně pět věžeňských cel pro muže a vpravo nejdříve byt věžeňského dozorce, kuchyně, sklad, schodiště a toalety. V 1. patře pak vlevo tři cely pro ženy a dvě nemocniční cely sloužící pro obě pohlaví. Na protější straně chodby služební místnost, kuchyně, cela pro ženy, schodiště a toalety.²¹ Interiér se dochoval bez větších stavebních úprav až do současnosti.

V průběhu 19. století byla věznice nechvalně proslulá špatným zacházením s vězni jako například časté bytí při výsleších, malé cely, dlouhé věznění bez řádného soudu a nedostatečná strava nevalné kvality. Denní dávka stravy zde byla 25 dkg chleba a malé množství osolených brambor. V druhém desetiletí 19. století zde proběhlo i vyšetřování těchto událostí, ale to skončilo pouze důtkou radního Grögra, který měl dohled nad soudní činností. Ke zlepšení poměrů ovšem nedošlo. Jelikož v období prusko-rakouské války sloužila věznice armádním potřebám, došlo k poškození mnoha úředních knih a soudních akt. Na konci století už věznice nedostačovala

svojí kapacitou²² a začalo se znovu používat ještě radniční vězení.

Vnitřní prostory věznice v Trutnově

Ve 30. letech 20. století zde byli vězněni němečtí nacionalisté jejichž činy „přilévaly olej“ do ohně národnostně-politického konfliktu eskalujícího před obsazením Sudet německou armádou. V té době zde ovšem byl z nejasných důvodů vězněn i významný trutnovský rodák Alois Mühlberger, náměstek trutnovského starosty. Jeho bratr Josef, spisovatel, se do zdejší věznice dostal za veřejné pohoršování.

V průběhu druhé světové války využívala budovu pro svoje účely německá justice a gestapo. V letech 1946 – 1947 se v Trutnově uvažovalo o stavbě nové věznice. Bylo požadováno zabavení konfiskovaného majetku, pro potřeby soudu dům č.p. 106 a ke stavbě nové věznice domky č. p. 82, 84, 85, 87, a 92 na středním předměstí. „Budovu č. p. 106 zajistila justiční správa pro potřeby soudu hned v revolučních dnech, tedy ještě před vydáním jakýchkoliv dekretů o správě německého nebo národního majetku. V této budově byl totiž až do revolučních dnů umístěn německý zemský soud.“²³ Ke stavbě nikdy nedošlo a věznice Okresního soudu typu C²⁴ v

²⁰ Situace je dobře viditelná na vedutě Trutnova od F. B. Wenera, kolem roku 1745.

²¹ L. Jirásek ve svém článku *Právo a soudnictví v Trutnově* uvádí věznicí s deseti celami.

²² Počty vězňů v městském vězení v Trutnově podle A. Justa: v roce 1885 – 877 vězňů, v roce 1887 – 1374 vězňů, v roce 1888 – 1071 vězňů

²³ Ze zprávy Okresního soudu v Trutnově určené Okresní správní komisi ze dne 20. 3. 1946., fond ONV Trutnov 1945 – 1960, SOkA Trutnov.

²⁴ *Vězeňství v Československé republice*, s. 5, Ministerstvo spravedlnosti 1930, uvádí pro věznice Okresního soudu typu C průměrné obsazení do 120 vězňů. Nejčastěji do nich bylo umísťováno 40 – 60 osob.

Trutnově byla zrušena v roce 1954. Dále pak sloužila v letech 1960-1975 potřebám městského archivu. V současné době je zde sklad trutnovských hasičů.

Pro případné zájemce o archivní bádání připojuji přehled dokumentů týkajících se vězeňství v Trutnově, uložených v SOkA Trutnov:

Písemnosti o jednáních mezi městským a krajským úřadem o stavbě nové věznice, její velikosti a nákladech s tím spojených z let 1797 – 1800, dokumenty jsou v němčině. Připojen je plán věznice z r. 1797.

fond ONV Trutnov 1945 – 1960, sign 1/15, kart. 106.

Věznice v objektech továrny AEG Trutnov, žádost o uvolnění pro účely továrny. 30. 6. 1945

Zamítnutí žádosti AEG. 9. 8. 1945 a 29. 9. 1945

Žádost o povolení k nasazení říšskoněmeckých příslušníků v AEG a jejich jmenný seznam.

fond ONV Trutnov 1945 – 1960.

Žádost Okresního soudu v Trutnově na OSK o vyjmutí šesti domků č.p. 82, 84, 85, 87, 92 na středním předměstí z přidělového řízení podle §1 dekretu prezidenta republiky č. 108/45 Sb. a jejich převedení do majetku justiční správy za účelem stavby nové věznice. 20. 3. 1946

fond ONV Trutnov 1945 – 1960, sign X 7a/399, kart. 296.

Žádosti o zajištění konfiskovaného majetku pro přístavbu věznice v Trutnově. 25. 8. 1947 – 17. 11. 1947

fond ONV Trutnov 1945 – 1960, sign 21a/19, kart. 183.

Výkon administrativních trestů ve věznici v Trutnově. 18. 2. 1948

fond ONV Trutnov 1945 – 1960, sign 0.76, kart. 18.

Rozhodnutí Krajské správy národní bezpečnosti Hradec Králové o realizaci trestů z roku 1953 po zrušení věznice Trutnov. 5. 3. 1954

Použitá literatura:

JIRÁSEK, L.: *Právo a soudnictví v Trutnově*, in: Krkonoše – Jizerské Hory, 7/2003, XXXVI, s.46 – 47.

JUST, A. a HYBNER, K.: *Trutnov známý, neznámý*, s. 146-148, Trutnov 1991.

Ondřej Hladík

Foto Ondřej Hladík

Klášterní a vězeňský hřbitov v Řepích

Ke klášteru Milosrdných sester Kongregace sv. Karla Boromejského patřil od roku 1884 vlastní řeholní hřbitov v Řepích, který se dodnes nachází v sousedství obecního hřbitova. Je v něm pochováno přes tisíc řádových sester a o jeho úpravu se řeholnice vždy pečlivě staraly až do roku 1949, kdy byl klášter zrušen. Na tomto hřbitově jsou pohřbeny všechny generální představené Kongregace, duchovní Msgre Fr. Kahl, H. Dichtl, P. Schön a dále duchovní správci kláštera F. Ohera a F. Polák, kteří byli zároveň faráři v Řepích. Na náhrobních deskách jsou uváděna původní příjmení a přijatá křestní jména řeholnic. Jména jsou často neobvyklá, např. Alipie, Sigismunda, Placida, Sarolta, Nikolina, Bathilois, Patricie, Eufenie, Gonzaga, Chrystostoma, Elekta, Charitas a jiné. U některých jmen jsou uváděny i hodnosti, např. čekatelka, novicmistrová, asistentka, generální prokurátorka, generální představená a jiné. Je zde pochována i hraběnka H. Chotková, představená kláštera, která přijala řádové jméno Vincentina.²⁵ Uprostřed hřbitova stojí malá kaple.

Vězeňský hřbitov v Řepích sloužil svému účelu v letech 1886–1948

Nad severním okrajem klášterního hřbitova se nacházel hřbitov ženské trestnice. Tam byly pochovávány trestankyně, které

²⁵ Schlosser, K.: *Historie kláštera a ženské trestnice v Řepích*. Praha 1983, s. 4-5.

zemřely ve výkonu trestu v letech 1865 – 1918. Dne 3.8.1879 zde byl také pohřben pod jménem Adam Müller, obávaný pachatel loupeží, Václav Babinský, který po odpykání 20.letého trestu žaláře na Špilberku (Brno) a v Kartouzích (Valdice u Jičína), dosloužil v Řepích jako klášterní zahradník.²⁶

Náhrobní deska Václava Babinského

²⁶ Po roce 1920 již mohly být ostatky zemřelých trestankyň vydávány rodinným příslušníkům k pohřbení. Pokud došlo k úmrtí trestanky bylo povinností vedení trestnice sdělit tuto skutečnost nejbližším příbuzným s tím, aby neodkladně oznámili, zda chtějí pohřeb sami zajistit.²⁷ V letech 1920-1928 řešilo Ministerstvo spravedlnosti otázku další existence vězeňských hřbitovů v Praze, Valdicích, Mírově, Ilavě a Leopoldově, které se nacházely v sousedství obecních hřbitovů, jejichž kapacita již nestačila k pohřbívání občanů.²⁸ Ke zrušení těchto hřbitovů přispěla iniciativa poslance Emila Špatného, který v první řadě poukazoval na to, že: „Jestliže dle zákona smrtí přestává trest, proč po smrti

²⁶ Kovařík, P.: Klíč k pražským hřbitovům. Praha 2001, s. 161-162.

²⁷ CAVS, fond SSNV, Domácí řád ženské trestnice v Řepích. Výnos min. sprav. z 11.5.1927, č. 2036/27.

²⁸ AMV-K, f. E/1 inv.j. č.6, bývalý trestanecký hřbitov v Praze na Pankráci – odprodej obci pražské – zápisy z jednání 1922-1928.

trestat ještě delinkventa pohřbením na trestanecký hřbitov a potrestat tím vlastně jeho nevinné příbuzné?²⁹

Část hřbitova je věnovaná řeholním sestřím řepského kláštera

Po roce 1990 byl klášter i řeholní hřbitov vrácen Kongregaci ve značně zanedbaném stavu. V současné době je opět vzorně upraven a za jeho zdí je vyšlapaná cestička ke hrobu Babinského, na kterém se objevují čerstvé květiny.

Alena Kafková

Foto Eduard Vacek

Třetí odboj na Domažlicku

Sborník osob pronásledovaných na Domažlicku z politických důvodů v letech 1948 – 1989 vydal v roce 2002 Okresní úřad v Domažlicích ve spolupráci s Konfederací politických vězňů, pobočka č.10, v Domažlicích, v nákladu 1000 výtisků. Spis uspořádal a napsal MUDr. Oldřich Tikal. V zajímavé a historicky cenné publikaci nejde jen o prostý výčet a popis personálií osob postižených komunistickou diktaturou, ale i o osobní svědectví členů 3. odboje. Autor poskytl v publikaci prostor žijícím pamětníkům a obětem komunistické totality, kteří vzpomínají na těžká léta své persekuce. Kniha využívá velkého množství dobové faktografické dokumentace a poskytuje tak významné historické svědectví o pohnuté epoše českých dějin. Autorovi se v jeho díle podařilo dokonale vyvrátit mýtus o pasivitě národa jako charakteristickém sociologickém národním jevu.

²⁹ Tamtéž, dopis poslance Emila Špatného, adresovaný ministerstvu spravedlnosti.

Natáčení filmového dokumentu o mučení politických vězňů

Režisérka Kristina Vlachová natáčí další dokument o mučení politických vězňů v uherskohradištské věznici, kde působil nechvalně známý vyšetřovatel Grebeníček. Na natáčení rozhovorů, sbírání písemných dokumentů a zaznamenávání průběhu jednoho z nejvíce diskutovaných soudních případů v republice však chybějí peníze. Snímek navíc odmítla i brněnská redakce České televize. Autorka se proto obrátila s prosbou o pomoc na kraj, ve kterém se dosud nepotrestané zločiny odehrály. Finanční příspěvek nabídl režisérce snímku hejtman František Slavík osobně letos v dubnu, kdy se v hradištském klubu Mír uskutečnila projekce prvního dokumentu o zločinech padesátých let s názvem Mrtví a zapomenutí, kterou sledovaly desítky politických vězňů.

V USA byl zadržen bývalý strážce nacistického tábora

Americké federální úřady zadržely 2.7.2003 bývalého nacistického strážce koncentračního tábora Mauthausen. Zároveň požádaly justici, aby 77letého Johanna Lepricha vyhostila ze země. "Zadržení Lepricha svědčí jasně o tom, že ti, kdo se podíleli na krutostech holocaustu, před zákonem neuniknou, ať už je to jakkoli dávno," řekl americký ministr spravedlnosti John Ashcroft. Leprich emigroval do USA v roce 1952 a v roce 1958 se stal americkým občanem. Když se v roce 1987 zjistilo, že byl nacistickým strážcem tábora, bylo jeho občanství zrušeno.

Knížní novinky

Na vlastní kůži

Heda Margoliová – Kovályová
Manželka Rudolfa Margolia, popraveného v politických procesech padesátých let zachycuje své životní osudy. Od útěku z koncentračního tábora za druhé světové války přes období politického dusna před a po smrti jejího manžela až do roku 1968. Kniha vyšla poprvé v roce 1972 v nakladatelství Sixty Eight Publishers v Torontu.

Academia, 219 s., 16 s. čb. příloh, váz. s přebalem, cena 165,-

Církevní procesy padesátých let

Sborník příspěvků z konference

Kolektiv autorů

Sborník z konference, která se v roce 2002 věnovala problematice procesů s představiteli katolických organizací, řádů a jednotlivými kněžími.

Karmelitánské nakladatelství, 278 s., brož., cena 350,-

Velké zločiny české

Heda Bartíková – Roman Cílek

Kniha vydaná v edici Literatura faktu obsahuje deset příběhů o zločinu a trestu: o tom čeho je člověk schopen.

Agave, 256s., vazba: imitace kůže se zlatou ražbou, cena 239,-

Stálá historická expozice: III odboje

Muzeum Třetího odboje má svou stálou výstavní expozituru v Jáchymově v historickém objektu Královské mincovny, kde je expozice "Koncentrační tábory při uranových dolech na Jáchymovsku 1949 - 1961". Další expozitura je v premonstrátském klášteře v Teplé na Karlovarsku, a to expozicí: "Persekuce a věznění duchovenstva 1948 - 1989."

Muzeum Třetího odboje v Příbrami je svým ideovým zaměřením a činností unikátní institucí nejen na území České republiky, ale i ve všech zemích bývalých sovětských satelitů ve střední Evropě. Jednou z jeho úloh je průkaznými doklady o represích totalitního režimu demontovaného 1989 působit jako varovné memento pro budoucnost a současně být i památkem mravní odvahy a statečnosti desetitisíců těch, kteří se podíleli na hnutí odporu.

Hlavním úkolem Muzea v dalších letech bude pokračovat v kulturně osvětovém působení ve vlastní vydavatelské činnosti zahájené v roce 1996, především však shromažďovat průkazný podklad pro vybudování hlavní expozice o třetím odboji 1948 - 1989.

Obsah časopisu

Vznik a vývoj věznice Bělušice do roku 1989	1
Návštěva zástupce PRI.....	2
Doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc. (1915-1989).....	3
Doc. PhDr. Jiří Čepelák CSc.....	4
Odkaz Františka Josefa Řezáče nejen českému vězeňství.....	5
Dvanáct principů humanismu.....	6
Památník Pankrác, jeho poslání a využívání.....	8
Má kategorie politických vězňů své místo i v demokracii ?	10
Chystáte se rozvracet republiku?	12
Deklarace odpovědnosti.....	13
Poprava Milady Horákové očima pamětníka.....	15
Heraldické památky věznice Mírov.....	15
Městská věznice v Trutnově	17
Klášterní a vězeňský hřbitov v Řepích.....	19
Třetí odboj na Domažlicku.....	20
Natáčení filmového dokumentu o mučení politických vězňů.....	21
V USA byl zadržen bývalý strážce nacistického tábora	21
Knižní novinky.....	21
Stálá historická expozice: III odboje	21

Kabinet dokumentace a historie VS ČR
Redaktor: Eduard Vacek,
Adresa redakce:
Soudní 1672/1a, Praha 4, p.p. 3 14067,
telefon: 26103 4714,
e-mail: Evacek@grvs.justice.cz
ICQ 330482601